

УДК 341.2

Ю. І. Зайченко

*аспірант кафедри міжнародного права та міжнародних відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»***РОЛЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ТА РОЗВИТКУ
У ЗАХИСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ**

Сучасний економічний розвиток, становлення ринкових відносин та збільшення кількості багатонаціональних компаній значно змінили структуру міжнародної торгівлі. Монополізація ринкової влади окремими групами міжнародних підприємств стала властивою світовому ринку та призводить до необхідності координації дій державних антимонопольних органів, адже держави все частіше зазнають негативного впливу внаслідок зловживання монополічним становищем окремими компаніями. Розповсюдження випадків обмежувальної ділової практики серед транснаціональних підприємств свідчить про неможливість попередження антиконкурентної поведінки у межах законодавства однієї держави та зумовлює необхідність міжнародно-правового співробітництва у сфері захисту економічної конкуренції.

Міжнародно-правове співробітництво держав, ціллю якого є протидія випадкам обмежувальної ділової практики, набуває різних форм, серед яких співпраця у рамках міжнародних організацій. Дослідження міжнародно-правової співпраці держав у сфері захисту економічної конкуренції у рамках Організації економічного співробітництва та розвитку (далі – ОЕСР) є вельми актуальним. Конкурентне законодавство зазнало впливу тенденцій глобалізації. З початку 1990 року майже на 600% збільшилася кількість юрисдикцій, у яких створено спеціальні антимонопольні органи, тобто від 20 окремих країн до більш ніж 120 на сьогоднішній день. Це є значним досягненням, значний вклад у який зробила ОЕСР та її Комітет із конкурентного законодавства та політики. Більшість випадків щодо порушення конкурентної поведінки мають міжнародний характер через збільшення міжнародної торгівлі та зростання глобального ланцюга постачання. У Європейському Союзі (далі – ЄС) кількість випадків розслідування діяльності учасників картелів, що знаходяться поза межами ЄС, зросла приблизно на 450% порівняно із 1990 роком. А кількість транзакцій щодо злиття та поглинання, що мають транскордонний характер, починаючи з 1990 року збільшилася на 250–350%, тобто у більшості випадків такі транзакції підлягають перевірці на відповідність конкурентному законодавству одразу у декількох юрисдикціях. Усе це підкреслює актуальність та своєчасність цього дослідження. Аналіз процедур застосування правил регулювання обмежувальної ділової практики у міжнародному аспекті є новою

сферою дослідження для вітчизняної науки міжнародного права. Це зумовлено відсутністю у міжнародному праві уніфікованих міжнародних норм щодо координації дій антимонопольних органів різних держав при розслідуванні випадків обмежувальної ділової практики, що має транскордонний вплив.

Дослідження у цій сфері проводили такі вчені, як: Б. Хавк, В.В. Рокоссовська, А.Н. Толоконніков та інші, праці яких використані при написанні цієї роботи.

Протягом 30 років після невдалої спроби прийняття Гаванської Хартії не спостерігалось значних кроків щодо розробки та впровадження міжнародних правил регулювання економічної конкуренції. Міжнародний діалог у цьому напрямку відновився лише у 1953 році, коли Канада, США та інші країни у рамках Економічної та Соціальної Ради ООН розробили угоду, якою передбачалося створення міжнародної координаційної організації, до компетенції якої повинно було увійти право на отримання, розслідування та впровадження заходів відносно скарг щодо ділової обмежувальної практики у міжнародній торгівлі, якщо така практика обмежувала б конкуренцію, доступ до ринку або сприяла монополізації в окремих галузях. П'ятьма роками пізніше у ГАТТ було створено комітет щодо вивчення обмежувальної ділової практики у міжнародній торгівлі та розробки ефективних методів роботи з такою практикою. Але наведені розробки лишилися лише проектами, адже великий рівень відмінності національних конкурентних законодавств держав того часу дозволяв розробити міжнародні положення лише рекомендаційної сили, а не загальнообов'язкової [1, с. 405].

Ініціативи щодо розробки міжнародних правил попередження обмежувальної ділової практики отримали подальший розвиток у рамках роботи Організації економічного співробітництва та розвитку [2]. У 1961 році в ОЕСР було створено Комітет із питань конкурентного права та політики. Результатом роботи цього Комітету стали публікації та аналіз законодавства держав-членів ОЕСР щодо обмежувальної ділової практики та конкурентної політики [3].

Після узагальнення досліджень первинною ціллю було визначено необхідність обміну інформацією між державами у випадках транскордонного впливу обмежувальної ділової практики та

підтримання постійного міжнародного діалогу з цього питання. Ідея гармонізації конкурентного законодавства на той час була об'єктивно неможливою через значну відмінність національних законодавств різних держав [4, с. 195].

У 1967 році Комітет ОЕСР опублікував Рекомендації зі співробітництва країн-членів щодо попередження обмежувальної ділової практики, яка має вплив на міжнародну торгівлю [5]. Рекомендації встановлювали, що при ініціюванні розслідування щодо випадку обмежувальної ділової практики країна-член організації, перш за все, має належно повідомити іншу країну, чий інтерес може зазнати впливу при проведенні такого розслідування. Якщо дві або більше країн відкривають процедуру щодо розслідування обмежувальної ділової практики у міжнародній торгівлі, вони повинні координувати свої дії згідно зі своїм національним законодавством [5].

З наведених рекомендацій Комітету стає очевидним, що на той час ідея співпраці у сфері захисту економічної конкуренції базувалася на розумінні відмінностей між національними політиками кожної держави-члена щодо реагування на випадки обмежувальної ділової практики. Такі висновки не зменшували відмінності у національних законах держав, а сприяли неможливості вироблення уніфікованих міжнародних правил у цій сфері [4, с. 195].

Із часом представникам держав стало зрозуміло, що обмежувальна ділова практика підприємства однієї країни може значно вплинути на економічні та політичні інтереси іншої держави, адже будь-який негативний вплив на міжнародну торгівлю прямо або опосередковано впливає і на економіку окремих країн. Тоді одним із пріоритетних напрямків співпраці стала розробка уніфікованих міжнародних правил регулювання антиконкурентної поведінки у міжнародній торгівлі. Гармонізація національних підходів щодо протидії випадкам зловживання монополюючим становищем стала визнана, як ефективний метод міжнародної співпраці. Саме тому в 1973 році ОЕСР були прийняті нові Рекомендації щодо протидії обмежувальній діловій практиці.

Наступним результатом роботи ОЕСР стала збірка Керівних принципів для багатонаціональних підприємств (англ. *Set of Guidelines for Multinational Enterprises*), яка неодноразово була доповнена та видана у нових редакціях [6; 7, с. 246]. До збірки принципів увійшли положення щодо регулювання конкурентної поведінки, передбачалась процедура повідомлень, обміну інформацією та координація дій національних антимонопольних органів різних держав [8, с. 29–40], до компетенції яких входило правозастосування санкцій за порушення конкурентної поведінки на ринку, у випадках, коли такі порушення спричиняють зна-

чний вплив на внутрішні ринки інших держав [1, с. 405].

Головною метою Керівних принципів було забезпечення здійснення діяльності багатонаціональними підприємствами у відповідності з національними правовими режимами країн, на економіку яких потенційно могли вплинути або впливали такі підприємства.

Не слід вважати, що прийняті принципи є відображенням діючого конкурентного законодавства країн-членів ОЕСР того часу. Ці принципи стали самостійним викладенням концепції захисту економічної конкуренції, що дозволяло інтерпретувати їх положення у такий спосіб, аби вони не суперечили національному законодавству держав [7, с. 246]. Експерти ОЕСР дійшли висновку, що національні законодавства загалом не здатні впоратися з антимонопольними правопорушеннями на міжнародному рівні та визначили Керівні принципи ОЕСР кращим міжнародним методом для взаємодії держав у випадках таких правопорушень, негативні наслідки від яких не можуть бути попереджені у межах окремих національних законодавств [9, с. 6–7].

Варто відмітити, що експертам ОЕСР також очевидна взаємодія конкурентного права та права інтелектуальної власності. Найбільш яскраво така взаємодія простежується не лише в рамках окремої національної правової системи, а при трансфері технологій через державні кордони, тобто при міжнародних комерційних операціях. У Керівних принципах ОЕСР 1976 року було визнано факт того, що використання прав інтелектуальної власності досить часто відбувається з порушенням конкурентних правил. Загалом ОЕСР стала однією з перших міжнародних організацій, яка видала рекомендації щодо попередження антиконкурентних практик при ліцензуванні та передачі технологій [10]. У 1972 році ОЕСР опублікувала доповідь щодо обмежувальної бізнес-практики при трансферті технологій між підприємствами різних держав-членів ОЕСР та щодо використання прав на об'єкти інтелектуальної власності підприємством однієї країни, коли таке використання має вплив на ринок іншої країни, що неминуче спричиняє екстериторіальне застосування законодавства з попередження обмежувальної практики. Раніше у 1967 році ОЕСР було прийнято резолюцію щодо наміру сприяння справедливій та вільній міжнародній торгівлі та міжнародній співпраці у цьому напрямку.

У 1970-х ОЕСР не вдалося значно вплинути на розробку уніфікованих норм конкурентного права, проте міжнародній спільності стало очевидно, що саме ця міжнародна організація є ефективною платформою для багатостороннього співробітництва у сфері захисту економічної конкуренції. Завдяки ОЕСР було опубліковано серію

робіт щодо порівняльного аналізу конкурентного права та політики у різних країнах та порівняльних аспектів практики по ліцензуванню об'єктів інтелектуальної власності [11]. Завдяки роботі ОЕСР необхідність розробки уніфікованих правил щодо попередження обмежувальної ділової практики отримала визнання серед лідерів багатьох країн, а тенденція вироблення міжнародних рекомендацій у сфері захисту економічної конкуренції отримала назву «м'якої» гармонізації [1, с. 405].

Одним із найбільших досягнень ОЕСР у галузі розробки та дослідження питання співпраці антимонопольних органів різних держав протягом останніх 40 років стали прийняті у 1995 році Переглянуті рекомендації Ради ОЕСР щодо співпраці між країнами-членами у галузі антиконкурентних практик, які мають вплив на міжнародну торгівлю. У 2013 році після 20 років існування Рекомендацій 1995 року ОЕСР провела дослідження сучасного стану міжнародно-правової співпраці щодо захисту економічної конкуренції, за результатами якого було виявлено, що порівняно незначна кількість держав дійсно вдається до співпраці щодо попередження антиконкурентної поведінки.

З прийняттям конкурентного законодавства у більшості країн світу ефективне застосування національного конкурентного законодавства залежить від співпраці антимонопольних органів різних держав. У результаті проведених досліджень у 2014 році ОЕСР опублікувала нові Рекомендації щодо міжнародної співпраці з конкурентних розслідувань та процедур (англ. Recommendation of OECD Council concerning International Co-operation on Competition Investigations and Proceedings) [12].

У Рекомендаціях 2014 року ОЕСР спонукає держави до імплементації положень, які б дозволили антимонопольним органам обмін конфіденційною інформацією без необхідності отримання попередньої згоди від джерела інформації. Пропонується запровадження юридичних механізмів взаємної допомоги антимонопольним органам іноземної країни, включаючи можливість проведення перевірки приміщень, прийняття запитів на надання інформації, отримання показань свідків від імені антимонопольного органу іншої держави.

Важливою є рекомендація ОЕСР щодо координації дій двох антимонопольних органів, коли обидва відкрили процедуру розслідування щодо одного й того самого випадку антимонопольного порушення. Серед координаційних дій ОЕСР називає звірку розкладу реалізації процедур, проведення аналізу отриманих даних та обговорення антимонопольними органами двох або більше держав, що проводять розслідування, заходів, які будуть застосовуватися до правопорушника. Така

координація є необхідною для усунення застосування подвійних санкцій, якщо порушено конкурентні законодавства декількох країн одним і тим самим підприємством [12].

Отже, експерти ОЕСР здійснили роботу з узагальнення передового досвіду ефективної міжнародної співпраці з метою попередження негативного впливу обмежувальної ділової практики, особливо коли такий вплив відчувається не лише у державі, де правопорушення мало місце, а й в інших країнах. Аналізуючи сучасний стан розробок ОЕСР, доходимо висновку, що подальша міжнародно-правова співпраця щодо захисту економічної конкуренції в рамках ОЕСР буде націлена на дослідження методів застосування конкурентного права через необхідність вироблення уніфікованих процедур по застосуванню санкцій у випадку одночасного порушення однією й тією ж компанією конкурентного законодавства декількох країн.

Література

1. Cheng C. International Harmonization of Competition Laws / C. Cheng, L. Liu, C. Wang. – Martinus Nijhoff Publishers: Dordrecht, Boston, London, 1995. – 475 p. at. 405.
2. ABA Section of Antitrust Law, Report of Special Committee on International Antitrust 280, 1991, at 284.
3. OECD, Guide to Legislation on Restrictive Business Practices, OECD, 1963; OECD, Annual Report on Competition Policies in OECD Member Countries, OECD, 1973.
4. Nakagawa J. International Harmonization of Economic Regulation / Junji Nakagawa. – Oxford, Oxford University Press, 2011. – 391 p.
5. Recommendation of OECD Council Concerning Co-operation between Member Countries on Restrictive Business Practices Affecting International Trade // European Yearbook. – 1979. – Vol. XXVII. – 710 p.
6. OECD Guidelines for Multinational Enterprises // OECD Publishing. – 2011. – 95 p.
7. Hawk B.E. The OECD Guidelines for Multinational Enterprises: Competition / Barry E. Hawk // Fordham Law Review. – 1997. – Vol. 46. – Issue 2. – 276 p.
8. Hovenkamp H. IP and Antitrust: An analysis of Antitrust Principles Applied to Intellectual Property Law / Herbert Hovenkamp, Mark D. Janis, Mark A. Lemley, Christopher R. Leslie. – Aspen Publishers Online, 2009. – 2 280 p.
9. Davidow J. Some Reflections on OECD Competition Guidelines / Davidow Joel // The antitrust bulletin : The Journal of American and foreign antitrust and trade regulation. – 1977. – Vol. 22. – P. 441–458.
10. Recommendation of OECF Council Concerning Action Against Restrictive Business Practices to Use of Patents and Licenses, January, 22, 1974 in OECD Committee on Restrictive Business Practices, Restrictive Business Practices of Multinational Enterprises 67–68, 1977.
11. OECD, Competition Policy and Intellectual Property Rights, 1988.
12. Recommendation of OECD Council concerning International Co-operation on Competition Investigations and Proceedings as approved by Council // OECD. – 2014. – 11 p.

Анотація

Зайченко Ю. І. Роль організації економічного співробітництва та розвитку у захисті економічної конкуренції на міжнародному рівні. – Стаття.

Стаття присвячена вивченню роботи Організації економічного співробітництва та розвитку (далі – ОЕСР) з вироблення рекомендацій та узагальнення практики у сфері захисту економічної конкуренції. Значна увага приділена впливу ОЕСР на уніфікацію норм щодо координації дій антимонопольних органів різних держав у випадках виявлення порушень конкурентної поведінки, якщо такі порушення спричиняють негативні наслідки для декількох держав. У статті зазначені основні розробки ОЕСР у відповідній сфері та їх роль у становленні міжнародно-правового співробітництва держав у сфері попередження обмежувальної ділової практики.

Ключові слова: захист економічної конкуренції, Організація економічного співробітництва та розвитку, уніфікація, обмежувальна ділова практика, міжнародно-правове співробітництво.

Аннотация

Зайченко Ю. И. Роль организации экономического сотрудничества и развития в защите экономической конкуренции на международном уровне. – Статья.

Статья посвящена изучению работы Организации экономического сотрудничества и развития (далее – ОЭСР) по выработке рекомендаций и обобщения практики в сфере защиты экономической конкуренции. Значительное внимание уделено влиянию ОЭСР на унификацию норм по координации действий антимо-

нопольных органов различных государств в случаях выявления нарушений конкурентного поведения, если такие нарушения влекут негативные последствия для нескольких государств. В статье указаны основные разработки ОЭСР в соответствующей сфере и их роль в становлении международно-правового сотрудничества государств в сфере предупреждения ограничительной деловой практики.

Ключевые слова: защита экономической конкуренции, Организация экономического сотрудничества и развития, унификация, ограничительная деловая практика, международно-правовое сотрудничество.

Summary

Zaichenko Yu. I. The role of the organization for economic cooperation and development in the protection of economic competition at the international level. – Article.

This article is devoted to work of Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) with regard to recommendations and analysis of best practices in sphere of economic competition protection. Particular attention is paid to issue: how OECD influences unification of norms regarding coordination of actions and procedures of anti-monopoly bodies of different countries in cases of competition infringement with negative effect on several countries. Main developments of OECD in designated sphere are studied in this article as well as their role on establishment of international legal cooperation of states in sphere of restrictive business practices elimination.

Key words: economic competition protection, Organization of economic cooperation and development, unification, restrictive business practices, international legal cooperation.